

Stedelijke cultuurregio's

Wat gebeurde er
in de praktijk?

Samenwerken aan een plus op het cultuurbeleid

‘Waar kun je als jonge theatermaker nou samenspelen met acht professionele musici van het Noord Nederlands Orkest? Dat zou normaal gesproken veel te duur zijn voor een beginnende maker. In ons netwerk maken we dat mogelijk,’ zegt Niek vom Bruch. Vom Bruch is directeur van het Grand Theatre, dat gevestigd is in een monumentaal pand aan de Groningse Grote Markt. Grand Theatre is penvoerder en een van de partners binnen het samenwerkingsverband Station Noord. Samen met Mark Fischer, coördinator van Station Noord, vertelt Niek over het netwerk.

Station Noord verenigt 17 podiumkunstorganisaties uit Groningen, Friesland en Drenthe. Onder meer Oerol, De Noorderlingen en het Noord Nederlands Toneel nemen deel. Vom Bruch: ‘Er bestond eerder al een netwerk dat zich richtte op talentontwikkeling, maar na de bezuinigingen in 2011-2012 hield dat op te bestaan. Rond 2016 kwam het idee vanuit verschillende partners om het netwerk nieuw leven in te blazen. We vonden dat er te weinig ruimte was voor talentontwikkeling en wilden ons netwerk daarvoor inzetten.’

In Station Noord worden makers, allemaal beginnende professionals, begeleid in hun ontwikkeling door de partners uit het netwerk. ‘We werken nu met 9 tot 12 makers die geholpen worden bij hun ontwikkelvragen,’ vertelt Fischer. ‘Dat gaat over de artistieke ontwikkeling, maar ook op zakelijk of organisatorisch vlak worden makers ondersteund. Makers krijgen de tijd om zich te ontwikkelen. Het gaat namelijk om trajecten van drie jaar waarin ze begeleid worden door minimaal drie, maar soms ook vijf of zes partners. Binnen het netwerk hebben we een hele diverse groep aan organisaties, zoals festivals, een podium, een aantal producenten en vooropleidingen.’

‘We begonnen in april 2017 met een eerste netwerkmeeting, waarbij makers en partners aanwezig waren,’ vertelt Vom Bruch. ‘We vertrokken nadrukkelijk vanuit een gezamenlijke doelstelling, namelijk het versterken van het artistieke klimaat in het noorden. Maar hoe we dat vervolgens gingen doen lag nog helemaal open. Die vrijheid was nodig. We wilden niet

beginnen vanuit een bepaalde blauwdruk, maar gaandeweg bekijken wat er nodig was en hoe we dit zouden inrichten.’

Fischer: ‘Vervolgens gingen de eerste makers aan de slag. Een maker ontwikkelde audiotours bij verschillende landschappen, twee acteurs wilden een theatervoorstelling ontwikkelen, en een autodidact choreograaf uit de hiphopsène wilde zich meer richting artistieke producties ontwikkelen. Ontzettend divers dus, maar wat ze gemeen hebben is dat ze bijna allemaal multidisciplinair werken en allemaal een grote maatschappelijke betrokkenheid hebben.’

‘wat ze gemeen hebben is dat ze bijna allemaal multidisciplinair werken en allemaal een grote maatschappelijke betrokkenheid hebben.’

Ongeveer tegelijkertijd met Station Noord begon We the North als stedelijke regio. Vom Bruch zag direct aanknopingspunten: ‘Wij klopten aan met onze plannen en we bleken heel goed op elkaar aan te sluiten.’ ‘Station Noord en We the North vertrekken vanuit dezelfde doelstelling: het versterken van het artistieke klimaat in het noorden,’ vult Fischer aan. ‘Maar allebei wisten we niet vooraf hoe we dat precies in zouden vullen.’

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

We the North

Samenwerken aan een plus op het cultuurbeleid

Vom Bruch: 'Waarom het ook zo aansloot is omdat we allemaal werken aan een zogenoemd plusprogramma. Station Noord is iets wat alle partners naast hun basisactiviteiten doen. Dat geldt ook voor We the North, waar overheden naast hun normale cultuurbeleid extra inzetten op talentontwikkeling. Het zorgt ervoor dat de basis niet ter discussie staat. Je werkt samen aan die plus en dat geeft vrijheid en ruimte.'

We the North financierde ongeveer de helft van Station Noord bij de start. 'Zonder We the North hadden we niet de impact kunnen hebben, zoals we die nu hebben gehad,' vertelt Fischer. 'Op allerlei vlakken kun je zien dat het makers versterkt heeft, dat ze sterke netwerken om zich heen hebben opgebouwd.' Vom Bruch: 'Ik zou het sterker willen stellen. We the North is essentieel geweest. Zonder de financiële steun hadden we het niet zo kunnen opbouwen en weet ik niet of het er nu nog geweest zou zijn.'

Station Noord staat volgens Fischer en Vom Bruch pas aan het begin. Een mijlpaal was de goedkeuring van een BIS-aanvraag, in combinatie met Grand Theatre als ontwikkelinstelling. 'Dat geeft ons veel nieuwe mogelijkheden,' zegt Vom Bruch. 'We kunnen Mark meer uren inzetten als coördinator, wat het netwerk verder versterkt. We kunnen beter monitoren hoe de ontwikkeling van makers vordert en kunnen makers meer bieden.' En ook bij de BIS-aanvraag ervoer Station Noord de steun van de stedelijke regio. 'We kregen hulp van een ervaren fondsenwerver die met ons meekeek en ons streng bevroeg op de aanvraag,' vertelt Fischer.

'We the North geeft ons de vrijheid om Station Noord te ontwikkelen.'

'We the North geeft ons de vrijheid om Station Noord te ontwikkelen,' besluit Vom Bruch. 'We hebben één aanspreekpunt, waardoor we niet met zeven overheden hoeven te overleggen. Ze helpen ons focus te houden op het doel, namelijk het versterken van Noord-Nederland. Ze hebben een constructief-kritische rol en dat werkt ontzettend goed. Ik vind het echt bewonderingswaardig dat We the North dit zo heeft aangedurfd.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Ruimte om te leven, te ademen, te experimenteren

‘De kracht van de regio Zwolle is dat we elkaar wat gunnen. We willen graag op een gelijkwaardige manier samenwerken en houden van een platte hiërarchie,’ vertelt wethouder Monique Schuttenbeld in het Zwolse stadhuis. ‘En hier is ruimte,’ vult Marga Wobma-Helmich (Strategisch Beleidsadviseur Cultuur van de gemeente Zwolle) haar aan. ‘Ruimte om te leven, te ademen, te experimenteren.’

Die gunfactor is nodig in een regio met een complexe samenstelling, bestaande uit 22 gemeenten, verspreid over 4 provincies. ‘Eigenlijk is corona heel belangrijk geweest voor het bevorderen van de samenwerking, in de culturele sector en tussen overheden in de regio,’ zegt Schuttenbeld. ‘De noodzaak van afstemming werd op dat moment door iedereen gevoeld.’ Wobma-Helmich: ‘Vanaf het begin van corona nam de gemeente Steenwijk de coördinatie op zich en zorgde er bij nieuwe maatregelen telkens voor dat de consequenties voor de cultuursector in beeld waren en vrijwel direct gedeeld werden met alle gemeenten en instellingen binnen de regio. Daardoor zag iedereen de meerwaarde van de samenwerking.’

‘De totstandkoming van de regio Zwolle is wel een zoektocht geweest.’

Schuttenbeld: ‘De totstandkoming van de regio Zwolle is wel een zoektocht is geweest. Het cultureel profiel van de regio moest vrij plotseling van de grond komen. Er was geen tijd om de hele regio te betrekken, waardoor vooral Zwolse stakeholders meewerkten. Dat heeft ons wel op achterstand gezet. Maar inmiddels zijn alle bestuurders blij dat ze bij deze regio horen. Vooral samenwerken binnen concrete projecten helpt om die samenwerking te bevorderen.’

Een van de projecten was de proeftuin Hybride Productiehuis, met als inzet het bevorderen van talentontwikkeling in de regio. Een concreet resultaat uit de proeftuin is de Beatbox, een fysieke broedplaats in Zwolle, waar jongeren worden begeleid in hun ontwikkeling. Zo vindt er twee keer per week de Fakkeltent plaats, waar jongeren aan de slag gaan met hiphop. De Fakkeltent is een initiatief van poppodium Hedon, rapper Rico (van o.a. rapformatie Opgezwolle) en welzijnsorganisatie Travers.

‘Die focus op talentontwikkeling past ook echt bij de regio Zwolle,’ zegt Schuttenbeld. ‘Zwolle heeft de hoogste dichtheid van creatieve opleidingen van Nederland, afgezet tegen het aantal inwoners,’ zegt Wobma-Helmich. ‘En het is ook belangrijk dat mensen hier blijven. Er is talent, maar die talenten moeten dan ook een plek hebben. Daarom is het voor ons zo belangrijk om eraan te werken.’

Ondanks dat de financiering voor de proeftuin vanuit het rijk ophield, wilde regio Zwolle graag verder inzetten op talentontwikkeling. Met behulp van de provincie wordt het project Vactor gerealiseerd, waarbij de gehele regio betrokken wordt. Hedon, de Zwolse theaters en theater de Meent uit Steenwijk zijn initiatiefnemers van een regionaal ingebedde organisatie, die talenten begeleidt bij het maken van producties. En die begeleiding vindt daar plaats waar het talent is binnen de regio, en waar talent zich verder wil ontwikkelen. Daarvoor wordt samengewerkt met instellingen en gemeenten binnen de regio. De voorwaarde is dat het gaat om interdisciplinaire projecten. Door de ondersteuning vanuit de provincie is het project voor 3 jaar geborgd. De bedoeling is dat er dan een flinke versterking is ontstaan van het culturele netwerk.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Ruimte om te leven, te ademen, te experimenteren

‘Op verschillende manieren zie je de versterking van de netwerken ontstaan,’ vertelt Wobma-Helmich. ‘In de sector werken 10 theaters inmiddels samen rond programmering en marketing. Op ambtelijk niveau is er een actieve kerngroep van drie gemeenten en komen we binnenkort weer fysiek bij elkaar om kennis te delen. En ook op bestuurlijk niveau is er enthousiasme over de samenwerking.’

Ambities genoeg in Zwolle, volgens Schuttenbeld: ‘Over een aantal jaar zijn er stevige netwerken ontstaan in onze regio, op al die niveaus. En werken we samen aan het bidbook voor Zwolle als culturele hoofdstad in 2033.’

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Proeftuin Studio VMBO

De thuisbasis van theatergezelschap BonteHond uit Almere ademt speelsheid. BonteHond maakt jeugdtheater en dat is door het hele gebouw te zien: een dolfijnkostuum, grote popart-wanden en rekwisieten van eerdere voorstellingen. Op het podium van het theater vindt het gesprek plaats over de proeftuin waar BonteHond een van de betrokken organisaties in is: Studio VMBO.

Studio VMBO was de proeftuin voor de stedelijke regio Flevoland, gericht op cultuureducatie in het vmbo en praktijkonderwijs. Een terugblik met de drie betrokken organisaties; penvoerder FleCk (Expertisecentrum Cultuureducatie Flevoland), Collage (centrum voor cultuuronderwijs in Almere) en BonteHond.

Edien Lammers is projectleider van Studio VMBO: 'Vanuit de provincie is er de behoefte dat jonge Flevolandse jongeren zich cultureel verbonden voelen met de plek waar ze opgroeien. Via goed cultuuronderwijs worden vaardigheden ontwikkeld als creativiteit, lef, *out-of-the-box* denken. Vaardigheden die belangrijk zijn voor een goede invulling van de banen in Flevoland in de toekomst; de banen waar jongeren in het vmbo voor worden opgeleid.'

'Via cultuureducatie leer je jezelf uit te drukken en te ontwikkelen.'

Vmbo'ers krijgen relatief weinig kunst en cultuur op school en komen vaak niet uit zichzelf in een theater of een museum. En vanuit het culturele veld wordt er ook met wat afstand gekeken naar het vmbo, er wordt wat huiverig over gedaan.' Silvia Servais van Collage vult aan: 'Terwijl het juist zo belangrijk is om die leerlingen te bereiken, want via cultuureducatie leer je jezelf uit te drukken en te ontwikkelen. Het gaat om persoonsvorming, identiteitsontwikkeling.'

Roeland Dekkers herkent de afstand: 'Cultuurbezoek is niet vanzelfsprekend. We hebben gemerkt dat als je jeugdtheater maakt in Flevoland, het niet genoeg is om een voorstelling te maken en te wachten tot kinderen naar je toe komen. Wij moeten actief kinderen en jongeren opzoeken.'

We hebben ons met de proeftuin gericht op het vmbo, omdat het zo'n belangrijke doelgroep is. Maar we wilden het dan wel echt gezamenlijk maken met elkaar, met het onderwijs en met de leerlingen.'

'Daarom hebben we de methode van design thinking gebruikt,' vertelt Lammers. 'Daarbij ontwikkelen we nieuwe vormen van cultuuronderwijs, aansluitend bij de behoefte van de leerlingen. Gezamenlijk ontwerpen we in verschillende stappen het cultuuronderwijs voor de vmbo-leerlingen. Dat ontwikkelen gebeurt op drie niveaus in co-creatie: met de samenwerkingspartners/culturele instellingen, met de scholen (docenten en schoolleiders) en met de leerlingen.'

'Een mooi voorbeeld was een excursie van de tweedeklas vmbo-leerlingen van Aeres VMBO Emmeloord naar Museum Schokland,' vertelt Servais. 'Meestal willen ze dan na 10 minuten alweer naar buiten. Nu werden ze achteraf gevraagd om zelf een excursie voor leeftijdsgenoten te ontwerpen. Ze bedachten van alles, zoals spellen, speurtochten en foto-opdrachten. Het jaar erop mochten ze de excursie ook daadwerkelijk gaan uitvoeren voor de nieuwe tweedeklas-leerlingen.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Proeftuin Studio VMBO

Lammers: 'Het zorgde voor veel eigenaarschap bij de leerlingen. Design thinking is een creatief proces waarin je tussentijds steeds gaat testen of je op de goede weg zit, waar dingen mogen misgaan. Dat geeft docenten en leerlingen de ruimte om meer dingen uit te proberen. Het proces is belangrijker dan het eindresultaat.'

Scholen werken binnen Studio VMBO samen met culturele instellingen, zoals BonteHond. Samen onderzoeken ze welke vorm van cultuuronderwijs het beste aansluit bij de leerlingen. Dekkers: 'We maakten een heel proces door met leerlingen en docenten en kwamen uiteindelijk uit op het maken van de überpubershow. Het werd een theatrale show en juist die setting zorgde ervoor dat leerlingen zich meer wilden openen. In een quiz in de show ging het over seksuele voorlichting met allerlei intieme vragen. In de klas zouden ze daar nooit over spreken. Docenten vertelden ons dat de leerlingen veel opener en geconcentreerder waren dan normaal.'

'Studio VMBO geeft ons de ruimte en tijd om elkaar te leren kennen en te experimenteren.'

'Ons als instelling brengt het ook veel,' vervolgt Dekkers. 'Het slecht drempels en je leert de leerlingen echt kennen. Studio VMBO geeft ons de ruimte en tijd om elkaar te leren kennen en te experimenteren. Je wilt niet dat cultuuronderwijs alleen een uitje naar een voorstelling is. Je wilt dat het ingebed is, en dat het de kinderen in hun hart raakt.'

'Het samenwerken met de docenten is ontzettend mooi. Je denkt samen na over hoe je kinderen bereikt. Want wij zijn als kunstenaars eigenlijk een soort docenten, maar docenten zijn vaak net zulke bevlogen kunstenaars als wij. We werken uiteindelijk aan hetzelfde.'

Wat de betrokkenen betreft stopt het hier niet. Lammers: 'We zien wat het heeft opgeleverd en we willen het nu graag verder ontwikkelen. We hebben echt een mooie methodiek ontwikkeld en we willen daar ook de rest van Nederland mee kennis laten maken. Hiervoor hebben we een digitale toolkit Studio VMBO ontwikkeld met daarin alle werkvormen en good practice voorbeelden.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Maakplaatsen verbinden Twente

Op de leestafel in de bibliotheek van Nijverdal wordt een aantal indrukwekkende apparaten gedemonstreerd. Een borduurmachine tovert een eenhoorn tevoorschijn op een stuk textiel. In een stuk hout verschijnen figuurtjes via een lasermachine. 'Afgelopen september organiseerden we hier twee weken lang allerlei van dit soort workshops en activiteiten voor de kinderen in deze gemeente, vertelt Janneke Meijer, die als combinatiefunctionaris werkt bij o.a. de bibliotheek. 'Het is de bedoeling om straks een vaste maakplaats in te richten, waar kinderen, maar ook allerlei andere groepen kennis kunnen maken met kunst en techniek.'

Nijverdal is een van de 14 plaatsen in de regio Twente waar een dergelijke maakplaats wordt ingericht. De maakplaatsen komen voort uit de proeftuin van de stedelijke cultuurregio Twente. In het imposante Huis voor Cultuur en Bestuur vertellen Meijer, wethouder Anja van den Dolder, beleidsadviseur Jane Knol-Kuiper en Tetem-directeur Wilja Jurg met trots over de proeftuin.

'De maakplaats is zo'n verrijking voor onze inwoners. Ik vind het fantastisch dat mijn kleinkinderen in aanraking kunnen komen met al die technieken en we op die manier hun nieuwsgierigheid kunnen opwekken.'

'De maakplaats is zo'n verrijking voor onze inwoners. Ik vind het fantastisch dat mijn kleinkinderen in aanraking kunnen komen met al die technieken en we op die manier hun nieuwsgierigheid kunnen opwekken,' vertelt Van den Dolder. 'Dat we dat als Twentse gemeenten binnen de cultuurregio samen kunnen doen, is ontzettend mooi.'

'Voor de proeftuin werden verschillende initiatieven ingediend, waaronder ons idee voor de maakplaatsen,' vertelt Tetem-directeur Jurg. 'Alle gemeenten mochten hun voorkeur voor een initiatief geven en kozen voor de proeftuin van Tetem.' Tetem is de organisatie achter de maakplaatsen. De in Enschede gevestigde ontwikkelingsinstelling richt zich op digitale cultuur en maakcultuur.

Vanaf 2021 maakt Tetem onderdeel uit van de BIS. Voor Jurg was het vanzelfsprekend dat de maakplaatsen lokaal werden gedragen. 'Je kunt zo iets alleen doen, als de partijen dat lokaal ook willen. We werken samen met de bibliotheken in alle gemeenten en sluiten de maakplaatsen aan op de context van iedere gemeente. Ik geloof dat je de kennis centraal ontwikkelt, maar dat je deze wel vervolgens decentraal kunt brengen.' Janneke Meijer is het daarmee eens: 'Door zo'n lokale aanpak kun je rekening houden met de eigenheid van de dorpen.'

De proeftuin is inmiddels voorbij. Althans, de financiering vanuit het Rijk is gestopt. Jurg: 'De regio Twente heeft de proeftuin omgezet in een programma tot 2024, waardoor de maakplaatsen nu voor langere tijd geborgd zijn. Dat is ontzettend belangrijk, want een los project is zinloos. Dan zou je van alles ontwikkeld hebben en had je al die kennis na een paar jaar weer weg kunnen gooien. Nu is er een extreem goede basis. Er ontstaan *learning communities*. Er zijn al 450 mensen getraind, voor de borduurmachine of voor het printen van gras of chocola. In elke Twentse gemeente wordt nu permanent geïnvesteerd in de maakcultuur.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Maakplaatsen verbinden Twente

'Het belang van de cultuurregio is de afgelopen jaren steeds groter en zichtbaarder geworden,' vertelt Van den Dolder. 'Iedereen ziet de meerwaarde van de samenwerking nu. Via de gemeente Enschede zit de regio Twente aan tafel bij OCW en de provincie. Dat krijg je anders als kleine gemeente niet voor elkaar. Enschede overlegt alles met de andere gemeenten en staat echt voor de regio. Ze ziet het als een plus als andere gemeenten betrokken worden.'

'Tetem ontzorg ons enorm.'

'Tetem ontzorgt ons enorm,' vertelt combinatiefunctionaris Meijer. 'Ze sturen docenten die erg vriendelijk en heel kindgericht zijn. Ze kunnen goed omgaan met alle doelgroepen en je kunt echt van ze op aan. Door de maakplaatsen gebeurt er zoveel hier. We hebben hier een heel mooi gebouw, met theater, bibliotheek en bioscoop ineen. Een plek waar men elkaar kan ontmoeten, maar dat gebeurt niet vanzelf. Die verbindingen moet je maken en de maakplaatsen helpen daarbij.'

Het heeft al veel bijzondere ontmoetingen opgeleverd, zo ervaart Meijer: 'Een collega vanuit vluchtelingenwerk nam iemand mee die goed was in ontwerpen en graag Nederlands wilde leren. Hij hielp een meisje met een moeilijke thuissituatie. Ze spraken samen Engels en ontwierpen van alles met de borduurmachine. Het meisje raakt door de maakplaats en de hulpvaardige vrijwilliger zo geïnspireerd, dat ze deelnam aan alle open inloopmomenten daarna.'

Twente

We the North

Zwolle

Flevoland

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Metropoolregio Amsterdam

Hoogwaardig en laagdrempelig

Het gebied was tot voor kort niet eens op Google maps te vinden. Een voormalig buurtschap in Zaandam en ooit het epicentrum van de militaire industrie in Nederland, nu is het HEMburgerrein de thuisbasis van Het HEM. Het HEM is gevestigd in een oude kogelfabriek en noemt zichzelf “een nieuw huis voor eigentijdse cultuur”. Het heeft zowel expositieruimtes als “een huiskamer met bibliotheek, een café-restaurant met leestafel en een terras aan het water én een hi-fi muziekbar”. Dus mocht je een dagje cultuur willen snuiven in het Amsterdamse – maar niet in Amsterdam – het HEMburgerrein biedt een perfecte uitkomst. Want, hoewel niet gevestigd in de stad Amsterdam, maakt het wel nadrukkelijk deel uit van de Amsterdamse culturele infrastructuur. Er was zelfs enige tijd een direct pontje naar het HEMburgerrein vanaf Amsterdam Centraal station. Echter, hier gooide de pandemie roet in het eten want, na het gedwongen sluiten van het HEM als gevolg van de coronamaatregelen is het pontje ook gesneuveld.

Kim Tuin, directeur en founder van Het HEM, gaat ervanuit dat dit niet betekent dat de plannen voor het pontje verwateren. Met de officiële seizoensopening om de hoek is het opnieuw instellen van het pontje namelijk van essentieel belang. Niet alleen voor Het HEM; ook voor de stad Amsterdam specifiek en de stedelijke Metropoolregio Amsterdam in zijn algemeen biedt het voordelen. Anders dan in de meeste stedelijke regio's is namelijk niet het trekken van makers, opdrachtgevers en publiek de uitdaging, maar is juist het slim spreiden van instellingen en daarmee makers en publiek de uitdaging.

De bereikbaarheid van de regio moest worden gestimuleerd, aldus de MRA, dus de pontverbinding HEMbrug was een logische investering. Buiten het functionele – het feit dat je met 25 minuten aan de andere kant van het water bent – is zo'n oversteek ook deel van de algehele ervaring. Weinig is Amsterdamser dan een pontje op het IJ. Bovendien heeft het HEM internationale allures en met name voor internationale bezoekers verkleint het de drempel substantieel.

Daarnaast is het voor Tuin belangrijk dat Het HEM als instelling naast internationale allures ook goed lokaal ingebed is.

'Wij richten ons op hoogwaardige en laagdrempelige kunst en cultuur.'

Tuin: “We willen alle publieksgroepen bereiken en willen dat iedereen zich hier welkom voelt. Wij richten ons op hoogwaardige en laagdrempelige kunst en cultuur”. Want ook lokale bezoekers en makers hebben profijt van het pontje en de directe verbinding Amsterdam – Zaanstad. Zaanstad zit namelijk vol met makers voor wie verbinding met de culturele infrastructuur van Amsterdam van belang is voor hun creatieve groei en bloei.

Zaanstad staat er dus bol van, van ambachtelijke makers tot eigentijdse kunstenaars zoals de jonge multidisciplinaire creatievelingen die Homebase vormen. Homebase is begonnen met de lokaal bekende rapper en danser Ella John. Zij zet in op het ondersteunen van jongeren op creatief en sociaal-maatschappelijk gebied door het creëren van verbindingen tussen de creatieve jongeren onderling en Het HEM. Homebase organiseert verschillende projecten waaronder het Homebase festival dat zal plaatsvinden in de zomer van 2022 en de podcast Homebase waar de leden van Homebase gesprekken voeren met “makers uit de creatieve industrie van wie zij willen leren over onderwerpen zoals social media, pr, projectmanagement en persoonlijke groei”.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Metropoolregio Amsterdam

Hoogwaardig en laagdrempelig

Overeenkomstig met de initiële inzet van de stedelijke regio's is Het HEM gericht op grensoverschrijdend samenwerken. Figuurlijk én letterlijk want dat is niet altijd makkelijk; officieel gevestigd in Zaandam maar nauw verbonden met Amsterdam betekent ook afstemmen tussen die gemeentes en dat kan moeilijk zijn. Maar Tuin heeft alle vertrouwen in de doorontwikkeling van de stedelijke regio en de basis die al is gelegd door de goede contacten en open lijntjes met de MRA. Al is het herstellen van het pontje wel een aandachtspunt dat ze graag meegeeft.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Aanjagen van innovatie

'Waar ik uiteindelijk van droom is een opera op vier verschillende locaties. De musici spelen op hetzelfde moment samen aan een stuk, maar het publiek krijgt op elke locatie wel net een ander verhaal te zien, een soort alternatieve geschiedenissen. Ik hoop dat zoiets over een paar jaar mogelijk is,' zegt Ulrich Pöhl, dirigent en directeur-bestuurder bij het ensemble Insomnio. Naast het spelen van klassieke muziek verdiept Pöhl zich in de rol van nieuwe technieken en hoe virtuele concerten mogelijk gemaakt kunnen worden. Voor het onderzoek ontving Insomnio financiering vanuit het Cultuur Innovatiefonds van de provincie Utrecht, de gemeenten Utrecht en Amersfoort en enkele private fondsen. Het fonds is onder meer voortgekomen uit de samenwerking binnen de stedelijke regio Utrecht.

'het belangrijkste is dat je ongekende nieuwe artistieke mogelijkheden creëert.'

Pöhl vertelt over zijn onderzoek op het stadskantoor van Utrecht, uitkijkend over de stad, met rechts de Domtoren en links TivoliVredenburg. Ook aangeschoven zijn Florens Booij van de gemeente Utrecht en Casper Broekaart, innovatiemakelaar van het Cultuur Innovatiefonds. Voor Pöhl werd zijn onderzoek naar virtuele concertmogelijkheden eigenlijk geboren uit noodzaak: 'Ons ensemble is in 1997 ontstaan op het conservatorium in Amsterdam en bestond toen al uit musici uit allerlei landen. Dat is altijd zo gebeven. We hebben iets van tien nationaliteiten die overal wonen. Onze eerste violist is professor in Helsinki. Toen corona kwam, konden we opeens niet meer samenspelen. We hebben toen maar een concert via zoom gespeeld. Nou is dat niet zo gemakkelijk, omdat je met allerlei vertraging zit, maar we zijn daar wel mee aan de slag gegaan en inmiddels hebben we eigen software ontwikkeld waarbij mensen op 2000 kilometer afstand van elkaar samen kunnen spelen. De vertraging is daarbij net zoveel als dat je op 4-6 meter van elkaar zit. Dat bood enorm veel mogelijkheden. Plotseling kun je met elkaar repeteren op afstand en heb je minder logistieke problemen of geen reiskosten, maar het belangrijkste is dat je ongekende nieuwe artistieke mogelijkheden creëert.'

Voor Radio 4 speelde Insomnio al een virtueel concert, waarbij muzikanten tegelijk speelden vanuit Akoesticum in Ede, het Muziekgebouw in

Amsterdam, TivoliVredenburg in Utrecht en de privéwoning van een van de muzikanten in Budapest. 'We zijn nu ook aan het onderzoeken wat de sector hier verder mee kan. De onderliggende techniek is veel open source, dus in principe kan iedereen hiermee aan de slag, maar de materie is wel zo ingewikkeld dat je systeem zo ver als even mogelijk "plug and play" moet zijn. We onderzoeken nu de mogelijkheid om een website, een platform te bouwen, waar in principe elke musicus gebruik van kan maken om vanuit verschillende locaties met elkaar te kunnen spelen. We onderzoeken de nieuwe artistieke mogelijkheden die ontstaan.'

Insomnio is een van de vele aanvragers binnen het Cultuur Innovatiefonds geweest. Het idee voor het fonds ontstond aan het begin van corona, zo vertelt Booij: 'We voelden allemaal de noodzaak om de sector te helpen. En naast noodsteun om instellingen overeind te houden, was het ook het moment om dingen in beweging te brengen. Omdat we als overheden al samenwerkten binnen de stedelijke regio konden we snel zaken met elkaar doen. We werkten daarnaast al goed samen met het K.F. Hein Fonds,. Al snel haakten ook het Prins Bernhard Cultuurfonds en Elise Mathilde Fonds aan, en later ook Fonds 21. Het commitment was eigenlijk binnen een week geregeld en in minder dan een half jaar na het begin van corona deden we onze eerste uitvraag.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Aanjagen van innovatie

‘Het is daarmee wel echt een unieke samenwerking,’ zegt Broekaart. ‘We hebben een stuurgroep waarin al deze partijen vertegenwoordigd zijn. Op een gegeven moment ben ik aangesteld als innovatiemakelaar. Het fonds wil niet alleen maar projecten financieren, maar wil zich veel meer gaan profileren als een netwerkorganisatie die innovatie aanjaagt binnen de provincie Utrecht. Ik zet in op het uitwisselen van de opgedane kennis, opbouwen van ontwikkelingstrajecten en casussen zoals Insomnio onder de aandacht brengen. En naast het financieren van organisaties helpen we ze ook op andere manieren, bijvoorbeeld bij het aanscherpen van hun ideeën voor nieuwe concepten. Daarbij is het doel om de hele provincie mee te nemen, waarbij we met meerde trajecten kunnen inspelen op verschillende ontwikkelingsvraagstukken binnen de culturele sector. Want innovatie in Utrecht betekent wat anders dan innovatie in Houten en ook daar willen we de innovatie aanjagen. We willen onszelf in de toekomst verder ontwikkelen als culturele innovatie-hub.’

‘Dat we zo snel van start konden is vooral omdat we elkaar als overheden wat gunnen. We zien elkaar niet als concurrent en zien de meerwaarde,’ vertelt Booij. ‘De rol van de provincie is sinds de komst van de stedelijke regio actiever geworden op cultuur. Dat de provincie een actieve rol speelt op cultuur en financieel bijdraagt zorgt er mede voor dat de stedelijke regio zo functioneert als die doet.’

De combinatie nieuwe technieken en klassieke muziek is niet vanzelfsprekend, zo vertelt Pöhl. ‘Klassieke musici zijn heel kritisch als de technische voorzieningen de uitvoering in welke vorm dan ook belemmeren. Ook is de grote afhankelijkheid van techniek bij iedere uitvoering best spannend. Daarom hebben we het de muzikanten zo makkelijk mogelijk gemaakt. Ze hebben een computer opgestuurd gekregen die alleen maar bedoeld is voor het meespelen, zonder toetsenbord, beeldscherm of muis.’ De computer is zo ingesteld dat ze alleen maar twee kabeltjes aan hoeven te sluiten en de aan/uit knop hoeven in te drukken. ‘En zelfs dat gaat soms nog fout,’ besluit Pöhl met een brede glimlach.

De IJsselbiënnale verbindt meerdere regio's

'Het mooiste van de IJsselbiënnale? Het is zo breed en divers, daar één hoogtepunt uit kiezen is eigenlijk onmogelijk! Mieke Conijn is aan het woord, directeur van de IJsselbiënnale. Daarnaast is Conijn directeur/bestuurder van presentatie- en productiehuis Kunstenlab, gevestigd op het industriële en creatieve Havenkwartier in Deventer, met de IJssel op een steenworp afstand.

'Als ik toch iets uit moet lichten, dan ga ik voor een land art-kunstwerk dat gerealiseerd werd in een maisveld. Een van de kunstenaars ging de samenwerking aan met een agrarisch bedrijf en dat leverde een prachtig werk op over de transitie van het landschap en het boerenbedrijf. De boer omarmde het kunstwerk en er vonden allerlei activiteiten zoals Japanse theeceremonies plaats in dat maisveld. Voor de boer was het kunstwerk een geweldige manier om het verhaal van zijn bedrijf, het landschap en de agrarische sector te vertellen, vooral ook aan mensen waar hij anders nooit mee in aanraking was gekomen.'

In 2017 vond de eerste editie van de IJsselbiënnale plaats. De evenementen Beaufort aan de Belgische kust en Emscherkunst in het Ruhrgebied waren voor Conijn inspiratiebronnen van hoe kunst en landschap aan elkaar verbonden werden. Voor zoiets zou de IJssel toch ook een perfect decor zijn, zo was haar gedachte. Een kunstroute langs de IJssel, bestaande uit twintig tot dertig tijdelijke kunstwerken die iets vertellen over klimaatverandering en de impact op het landschap. De IJssel vormt daarbij de verbindende factor, met kunst als krachtig middel om verhalen te vertellen over thema's als de transities waarmee we te maken hebben, erfgoed of hedendaags bodemgebruik. Naast de kunstroute werd een flankerend programma georganiseerd met ruim 100 activiteiten, van dichtwedstrijden tot een scootmobieltocht. Tijdens een IJsselcongres werd gesproken over de toekomst van het landschap.

Voor de editie van 2021 deed de IJsselbiënnale mee aan de proeftuin Kunst+Landschap, van de regio Stedendriehoek (Deventer, Apeldoorn en Zutphen). 'Kunst in de openbare ruimte is sterk ontwikkeld in Oost-Nederland,' vertelt Conijn. 'Toen er een idee ingediend moest worden voor een proeftuin, ging het daarom al snel over kunst en landschap.'

In de proeftuin onderzochten verschillende kunstorganisaties hoe beeldende kunst ingezet kan worden bij vraagstukken rond een duurzame leefomgeving. Naast het delen van kennis en gezamenlijke publiciteit, werden er ook tien tijdelijke kunst opdrachten gerealiseerd, waarvan er vijf onderdeel uitmaakten van de IJsselbiënnale 2021. 'We hebben wel gezegd: de proeftuin strekt zich verder uit dan alleen de Stedendriehoek, want de Biënnale loopt bijvoorbeeld ook door de cultuurregio Zwolle en we werkten samen met Sonsbeek uit Arnhem.' Daarnaast werd er samengewerkt met Kunstwegen (Ommen), Het Koelhuis (Zutphen) en ACEC (Apeldoorn).

'Kunst in de openbare ruimte is sterk ontwikkeld in Oost-Nederland.'

'De proeftuin gaf ons de tijd en ruimte om überhaupt de samenwerking met andere kunstorganisaties op te zoeken,' vervolgt Conijn. 'Zonder het geld vanuit de proeftuin hadden sommige partijen nooit kunst opdrachten uitgezet. Voor de IJsselbiënnale gaf het een mooie impuls, zodat we de tijd kregen voor deze vijf kunstwerken. We konden op een onderzoekende, verdiepende manier samenwerken met de kunstenaars.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

De IJsselbiënnale verbindt meerdere regio's

'Graag zouden we de kennis die we hebben opgedaan verder brengen op landelijk niveau. Je kunt bijvoorbeeld een landelijke website ontwikkelen waar we onze ervaringen op delen, over hoe om te gaan met het inzetten van kunst in het landschap. Overall in Nederland zijn partijen hiermee bezig, zoals Land Art Flevoland of Into Nature in Drenthe. Laten we vooral profiteren van de kennis die wij al hebben opgedaan. Een vervolg van de proeftuin zou daarop in kunnen zetten.'

'Samenwerking tussen overheden gaat niet vanzelf, terwijl dat wel ontzettend belangrijk is.'

Hoewel veel omwonenden zich verwant voelen met de IJssel, is de verbindende factor van de rivier niet vanzelfsprekend. De IJssel vormt tussen provincies, waterschappen en gemeenten letterlijk een scheidslijn. 'Samenwerking tussen overheden gaat niet vanzelf, terwijl dat wel ontzettend belangrijk is' merkt Conijn. 'Met Kunstenlab heb je in Deventer een presentatie- en productiehuis in het middensegment. In Zwolle heb je Museum de Fundatie en opleidingsmogelijkheden in de beeldende kunst. Dan is het belangrijk dat je met elkaar afstemt waar je elkaar aanvult, in plaats van dat je alles in je eigen stad wil hebben.'

Met betrekking tot de IJsselbiënnale is het uiteindelijk gelukt om alle gemeenten en beide provincies deel te laten nemen. Conijn kijkt tevreden terug op de eerste edities: 'Het evenement heeft de IJsselvallei als merk op de kaart gezet. We hebben vele mooie recensies gehad en het hoge ambitieniveau dat we nastreefden echt waargemaakt. En als ik nog één hoogtepunt mag noemen: in de laatste week van de IJsselbiënnale kregen we de koning en koningin op bezoek. Vooral dat de commissaris van de Koning zich zo hard voor ons heeft gemaakt vond ik een mooie blijk van waardering.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Ede - Wageningen

Van servet naar tafellaken

Vanaf begin 1900 was de Frisokazerne in Ede decennialang een plek waar soldaten bivakkeerden. Inmiddels is Defensie vertrokken en klinkt een veel breder muziekkarsenaal dan de marsmuziek van weleer.

Podiumkunstenaren uit binnen- en buitenland, amateurs en professionals komen naar Ede, waar sinds 2015 Akoesticum is gevestigd, een trainingscentrum voor muzikanten, dansers en theatermakers. Oprichter en directeur Harold Lenselink laat het historische pand zien, lopend langs de zalen, via de hotelkamers tot in de keuken. Het pronkstuk van het gebouw is het indrukwekkende Auditorium waar gehele orkesten de ruimte en het instrumentarium hebben om te repeteren.

Nu wordt Akoesticum nog omringd door bouwwerkzaamheden. Voor en achter de kazerne zijn de graafmachines te zien. Daar moet de komende jaren verandering in komen. Er wordt volop gewerkt aan het nieuw op te leveren station Ede-Wageningen waar het kazernecomplex direct naast ligt. Het gebied maakt de komende jaren een grote transformatie door. Onder de naam World Food Center komen woningen, food-bedrijven en cultuur hier samen.

Een nog op te richten museum staat te trappelen om Akoesticums buurman in de voormalige kazerne te worden. Marten Kuijk is projectleider van dat nieuwe museum, dat ARTBASE Ede moet gaan heten. Hij vertelt over de plannen: 'ARTBASE moet een multimediale tentoonstelling worden waarin het leven en de nalatenschap van Helene Kröller-Müller een belangrijke plek heeft. In het Kröller-Müller Museum, dat in onze gemeente staat, is alle aandacht voor de kunstverzameling, maar veel mensen die het museum bezoeken willen ook meer weten over het leven van Helene Kröller-Müller. Haar verhaal willen we bij ARTBASE Ede gaan vertellen. In de multimediale tentoonstellingsruimtes worden bezoekers ondergedompeld in de wereld van Helene Kröller-Müller. Centraal staan haar bezieling en drijfveren en dit thema loopt als rode draad door in de wisselexposities en andere ruimtes waar bezoekers op zoek gaan naar hun eigen drijfveren.'

Wethouder Hester Veltman luistert met trots naar de verhalen van Akoesticum en ARTBASE Ede. 'De gebiedsontwikkeling die hier plaatsvindt is erg belangrijk voor de groei die Ede doormaakt,' vertelt Veltman.

'We zetten bewust in op het creëren van culturele hotspots.'

'Het is van belang om het cultuuraanbod mee te laten groeien met de ambities van onze regio. Daarom wilden we voor de kazernes een culturele invulling, naast het wonen en werken dat hier plaats gaat vinden. We zetten bewust in op het creëren van culturele hotspots. Dat draagt bij aan een sterker vestigingsklimaat.'

'Zoals het gebied zich ontwikkelt, zo willen we ook groeien met de stedelijke regio Ede-Wageningen. We willen van servet naar tafellaken, dat is onze ambitie. Met die ambitie zijn Ede en Wageningen ook gezamenlijk aan de slag gegaan als stedelijke regio. We hebben gekeken naar wat ons bindt en waar we elkaar aanvullen. We zijn erg verschillend, maar kunnen elkaar juist versterken in die verschillen. We zien mooie kansen waar we gezamenlijk aan kunnen werken. We willen instellingen stimuleren om meer samen te werken, werken aan talentontwikkeling en we willen het festivalklimaat in de regio versterken.'

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Ede - Wageningen

Van servet naar tafellaken

De samenwerking binnen de regio verloopt naar wens, maar de ambities overstijgen het lokale belang. Hester Veltman: 'Zowel Akoesticum als ARTBASE Ede dragen óók bij aan het Gelderse en landelijke cultuurbeleid, waardoor we graag op zoek gaan naar samenwerking met provincie en rijk. Die staan nu nog op te grote afstand' Dat ondervinden Akoesticum en ARTBASE ook. 'Bij Akoesticum koesteren we het ondernemerschap,' vertelt Lenselink. 'We bedruipen onszelf. We krijgen inmiddels wel een subsidie van de gemeente, maar landelijke financiering zit er vooralsnog niet in. Het zou ons wel een buffer kunnen geven, die we nu niet hebben. Maar als trainingscentrum vallen we eigenlijk buiten alle regelingen, omdat een dergelijk centrum verder in Nederland niet bestaat.' Ook ARTBASE Ede hoopt op meer steun. 'Met name voor de investering in de locatie. Samen met de gemeente Ede hebben we de exploitatie inmiddels al wel geregeld,' zegt Kuijk. Het houdt de ontwikkeling van Ede-Wageningen niet tegen. De samenwerking in de regio en daarbuiten wordt verder opgezocht en over een paar jaar zijn de graafmachines op het kazerneterrein ingewisseld voor duizenden bewoners en bezoekers.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Proef alles

De stedelijke cultuurregio Leiden gaat nadrukkelijk over veel meer dan alleen cultuur. Het gaat over natuur, wetenschap, technologie, duurzaamheid én cultuur. Ontwikkeling van jeugd en jongeren staat centraal en alle thema's worden domeinoverstijgend aangevlogen. De samenwerkingsverbanden die worden aangegaan staan daardoor in het teken van iets dat de eigen belangen overstijgt; alle jongeren in Leiden en omgeving, ongeacht achtergrond, moeten toegang hebben tot deze thema's en op een betekenisvolle wijze ermee kennis kunnen maken. De energie die vrijkomt bij deze domeinoverstijgende samenwerkingsverbanden is aanstekelijk.

“Als je in een restaurant een menukaart inziet met volledig onbekende gerechten moet je eigenlijk alles geproefd hebben voordat je echt weet wat je lekker vindt en wat je wil kiezen.” Leonie Bakker, programmacoördinator Nature Learning Centre (Naturalis Biodiversity Centre), gebruikt de analogie om de visie van ‘Verwonder om de hoek’ te beschrijven.

Verwonder om de hoek wordt georganiseerd vanuit de samenwerking tussen BplusC, Cultuureducatiegroep en Naturalis. “We verbinden alle thema's met elkaar, waardoor een kind alles kan proberen. De kracht van de Verwonder om de hoek-benadering zit 'm in het combineren van expertise. Cultuureducatiegroep adviseert op scholen, BplusC over het educatieve aanbod na schooltijd en Naturalis levert een duidelijke visie op leerecosystemen^[1] en levert de projectleider op de samenwerking. Door daarbij het Sociaal Domein te betrekken kunnen we nog inclusiever zijn en juist die jongeren bereiken die er van huis uit niet zomaar mee in aanraking zouden komen.”

Dit leerecosysteem biedt jongeren de mogelijkheid in hun eigen leefomgeving hun eigen passies te leren ontdekken en ontwikkelen. Niet alleen binnen schooltijd maar ook daarbuiten.

[1] Een leerecosysteem is een lokaal samenwerkingsverband dat een netwerk vormt tussen scholen, organisaties voor buiten- schoolse opvang (BSO), musea en science centers, natuurorganisaties, bibliotheken, culturele instellingen, buitenschoolse clubs, maakplaatsen, buurtcentra et cetera.

Dit alles vertaalt zich naar een drietrapsraket:

- 1) Binnen school **kennismaken** op een serie mogelijkheden
- 2) buiten school **verdiepen** op een thema wat je bijzonder aanspreekt
- 3) daarna **verbinden** door lid te worden van een vereniging of club, of – bij voldoende animo – het oprichten van een club.

Jongeren kunnen dan ‘op’ wetenschap of ‘op’ natuur zitten zoals ze ook op voetbal zitten. Dat gebeurt al met Natuur om de hoek in Leiden de Kooi en de wetenschapsclubs in Leiden Zuidwest en de Stevenshof.

Middelen voor de stedelijke regio zijn gebruikt om de gedachte van een leerecosysteem uit te breiden naar andere gemeenten in de regio, met als toevoeging cultuur. De basis was daarvoor in Leiden al gelegd met het Verwonderpaspoort, 12 Leidse educatieve partners en Natuur om de hoek. Met deze eerdere projecten zijn ook de eerste grote stappen gezet richting duurzame samenwerking, op lokaal niveau. Scholen, musea en andere educatieve aanbieders werken samen en maken verschillende leerervaringen beschikbaar.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Proef alles

Zo worden activiteiten van Technolab georganiseerd in Hortus Botanicus en is er een wetenschapsclub opgericht in Leiden Zuidwest georganiseerd door Rijksmuseum Boerhaave, Naturalis en Hortus Botanicus. Toen dit met gelden van OCW kon uitgroeien naar een regionale methodiek kon de samenwerking ook verder groeien én wortel schieten. Omdat er al een stevige basis stond met het Verwonderpaspoort en Natuur om de hoek kon Cultuur om de Hoek (zo genoemd na uitbreiding met het thema cultuur) zeer efficiënt tot wasdom komen in de vele samenwerkingsverbanden. Wat ook hielp is het feit dat je geen concurrenten meer van elkaar was. Er wordt juist meer gebruik gemaakt van elkaars kracht, de kruisbestuiving is uiterst vruchtbaar.

'Wat ik heel mooi vind om te zien is dat Leiden voorloper wil én durft te zijn.'

Er staat nu een stevige samenwerking die enige souplesse behoudt dankzij het enthousiasme van de individuele partijen en de korte lijntjes. De gemeente Leiden is de voortrekker van de regio op dit gebied. Ook in de regio wordt de drietrapsraket al in diverse wijken toegepast. Zoals in Alphen aan den Rijn, Hillegom, Leiderdorp en Teylingen. "Wat ik heel mooi vind om te zien is dat Leiden voorloper wil én durft te zijn. Leiden heeft een enorm rijke leeromgeving waar we bovendien gebruik durven te maken van elkaars kracht en kennis."

Waar voorheen de partners eerder individuele gesprekken hadden met bestuurders of ambtenaren worden die gesprekken nu samen gevoerd – het is een kortere route, de belangen zijn transparant en men inspireert elkaar. Na het lokale en regionale succes vraagt Leonie Bakker zich dan ook af; "Wat gaat het nog meer opleveren, waar willen we nog naartoe?" In ieder geval moet het wat haar betreft worden bestendigd en is de essentie van de ambitie voor doorontwikkeling dezelfde als die de start van het project inspireerde: "we verbinden leeromgevingen zodat jongeren doorlopend hun passies en talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen in hun eigen leefomgeving. Zij moeten het verschil gaan merken."

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Rotterdam en regio

Potentie voor bloeiende samenwerkingen

“Je kan met de waterbus naar Dordrecht vanaf hier. Dat was echt goed geweest. Het duurt ongeveer een uur. Had ons samen op een boot gezet, directeurenoverleg met alle directeuren van instellingen uit het culturele veld. In de zomer in de zon. Biertje erbij weet je wel?” Janpier Brands, directeur van WORM, zag wel brood in samenwerking met culturele instellingen uit Dordrecht. Maar vanzelfsprekend was het niet. De keuze voor Dordrecht verbaasde hem destijds. “Logischere verbanden zijn met Schiedam, Rijnmond, Vlaardingen of zelfs MRDH.” Behalve dat het als centrale stad voor de Drechtsteden een plaats toegekend kreeg in het regioprofiel en geografisch nabij gelegen is, is het moeilijk te ontwaren wat Dordrecht en Rotterdam bindt op cultureel vlak. Dat wil niet zeggen dat er geen kansen liggen, dat samenwerking tussen zulke verschillende steden niet vruchtbaar kan zijn. Juist wel, vindt Janpier Brands, “maar dan moet je er wel in investeren”.

Voor een instelling als WORM – waar innovatie, experiment, eigenheid en openheid belangrijke waarden zijn – is verbinden met instellingen uit een stad die vooral bekend staat om de klassiekere kant van kunst, zoals rijksmonumenten en historie, niet voor de hand liggend. Dat wil niet zeggen onmogelijk, maar het kost moeite, tijd en investering. De stedelijke regio is vrij stevig top-down tot stand gekomen in Rotterdam en regio. Dat is op zichzelf geen probleem maar het vereist dan ook vanuit diebestuurlijke lagen wat energie – en die was er niet. Brands heeft zelf daarom connecties geïnitieerd zoals de relatie tussen WORM en hiphopclub Hardheadz uit Dordrecht – deze relatie is wel tot stand gekomen in het kader van de stedelijke regio's maar het is niet gestimuleerd van buitenaf en het voortbestaan van die relatie staat er vrijwel los van. “Ik heb na de initiële bekendmaking nooit meer over de stedelijke regio gehoord”.

'Ze zijn toch vaak het ondergeschoven kindje bij aandacht voor studenten.'

Tijdens de crisis maakte Brands zich vooral erge zorgen om MBO-studenten. “Ze zijn toch vaak het ondergeschoven kindje bij aandacht voor studenten.” Hij heeft zich dan ook hard gemaakt voor uitwisselingen met MBO Dordrecht. “Het zijn zulke interessante mensen en ze worden vaak over hoofd gezien, dat is zonde.”

Vaak wordt er van Rotterdam verwacht dat het zich verhoudt tot Amsterdam of één of alle drie van de andere G4 steden. Al was het alleen al om te kunnen benadrukken hoeveel ze verschillen van elkaar. Het is een nauw perspectief dat Brands graag breder trekt. Het liefst kijkt Brands naar Brussel als het gaat om uitwisseling, het is een stad die veel meer gemeen heeft met Rotterdam, de internationale ambiance trekt aan. Of, aan de andere kant van dezelfde munt, juist binnen de eigen stad. “Rotterdam Zuid lijkt op bepaalde manieren nog minder verbonden met de rest van de stad dan Dordrecht. Of Rotterdam Alexander. Dat is de grootste wijk maar het wordt verbazingwekkend genoeg standaard over het hoofd gezien.”

De potentie voor een bloeiende samenwerking in de stedelijke regio was er dus zeker maar door gemiste kansen en een top-down benadering kwam weinig van de grond. “We kregen geen impulsen om ermee aan de slag te gaan. Als de gemeente had gezegd ‘de stedelijke regio is onze prioriteit’ en (financieel) had geïnvesteerd in ontmoetingen of uitwisselingen dan had er veel meer kunnen gebeuren. Geforceerde samenwerking kan heel vruchtbaar zijn. Maar als je wil dat er tussen de steden vormen van uitwisselingen ontstaan dan zul je – als degene die dat wil – dat moeten stimuleren. Je zal impulsen moeten geven om het op gang te brengen.”

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

025 Arnhem – Nijmegen

De investering in de stedelijke regio's gaf de samenwerking vleugels

Arnhem en Nijmegen, ze liggen een 15 minuten durende treinreis uit elkaar en toch konden ze elkaar op het gebied van cultuur lang niet vinden. Dat is nu anders. Radicaal anders. Van een gedeelde programmeur klassieke muziek – waardoor de steden onderling kunnen afstemmen en overlap voorkomen – tot een uitwisseling in de vorm van een buurtsafari – vlak voor de pandemie gingen Nijmegenaren op bezoek in Arnhem en nu wordt een busreis georganiseerd vanuit Arnhem om op safari te gaan in Nijmegen –; de steden hebben elkaar gevonden en laten elkaar nooit meer los.

'De energie is hier echt bottom-up uit het veld gekomen.'

“De investering in de stedelijke regio's gaf de samenwerking vleugels” vertellen Eva Middelhoff directeur-bestuurder van de stadschouwburg Nijmegen en concertgebouw de Vereniging, bestuurslid VSCD en lid van de begeleidingscommissie 025 en Teddy Vrijmoet, directeur-bestuurder van cultuurhuis Lindenberg en voorzitter van Cultureel Netwerk Nijmegen. In Arnhem en Nijmegen is met name de input van de culturele sector cruciaal geweest in de totstandkoming van de stedelijke regio 025. “De energie is hier echt bottom-up uit het veld gekomen.”

Al tijdens de eerste gesprekken bleken Cultureel Netwerk Nijmegen (CNN) en Cultureel Netwerk Arnhem (CNA) – netwerken van culturele instellingen in beide steden – elkaar makkelijk en snel te kunnen vinden. En ze bleken de samenwerking van alle kanten als vanzelfsprekend en soepel te ervaren. Dat terwijl dit historisch niet altijd het geval was. De betrokken overheden hebben ook bewust ingezet op de kracht van het culturele veld in de samenwerkende steden en hen alle ruimte gegeven. De waardering is wederzijds: “wij hadden ook veel aan de ambtenaren, zij zitten er inhoudelijk heel goed in en de ruimte en het vertrouwen die wij kregen werkte heel goed”.

Kenmerkend voor 025 is de energie die het samenwerken heeft losgemaakt. Toen men elkaar eenmaal gevonden had ontstond een

sneeuwbaaleffect. De plannen worden steeds groter en zijn onderling steeds beter afgestemd. Eva en Teddy noemen als voorbeeld cultuureducatie- en participatie waarbij zowel bij Lindenberg in Nijmegen als bij Rozet in Arnhem tal van initiatieven in de wijken en in samenwerking met welzijn worden ontplooit. Met elkaar is toen besproken om de energie die daar vrijkomt – bijvoorbeeld bij de succesvolle keten van talentontwikkeling rond hiphop, waarbij ook andere culturele instellingen als Doornroosje zijn betrokken – met elkaar én regionaal te delen en in te zetten. “Zo delen we kennis van de steden in de regio, en andersom, ter faveure van het veld.”

Een ander voorbeeld is de samenwerking tussen Cultuur Academy (Nijmegen) en Schakel025 (Arnhem). Het aanbod van beide partijen blijkt als een puzzel in elkaar te passen. Samen richten ze zich nu op kennisdeling, scholing en een sterke cultuurregio 025. Het initiatief tot kennisdeling en ontwikkeling komt voort uit het regionale cultuurprofiel en de proeftuin 'Smart Culture'. Ook het festival de pianobiënnale in Arnhem én Nijmegen is een inspirerend resultaat van de toegenomen bevoegdheid in samenwerking tussen de twee steden.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede – Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem – Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

025 Arnhem – Nijmegen

De investering in de stedelijke regio's gaf de samenwerking vleugels

De directies van de culturele instellingen in beide steden spreken elkaar regelmatig, er vindt uitwisseling plaats op het gebied van marketing en de instellingen spelen in op elkaars krachten en zwaktes. En men gunt elkaar meer, “onze opdracht staat ook meer in het teken van de belangen van de stad en regio, we behartigen niet alleen onze eigen belangen”. Eva noemt zichzelf dan ook met klem een pleitbezorger voor 025. “Informeel vinden we elkaar ook, dat is mijns inziens een voorwaarde voor makkelijk en snel schakelen, dus dat werkt ook heel goed!”

Ook levert het enthousiasme die de samenwerking tot stand brengt nieuwe energie op die de regio- en landsgrenzen verder ontstijgt; empowerment met internationale ambities. De initiatieven, de ambities en de bestaande en nieuwe allianties laten zien wat er allemaal voor moois aanwezig is en mogelijk blijkt in het Oosten – en dat is veel. Sterker nog, in het kader van ambities en empowerment – alsmede een duurzame samenwerking – heeft 025 de uitgesproken ambitie om in 2033 de titel van culturele hoofdstad van Europa te bemachtigen. “De route daarnaartoe is ook heel leuk, we vinden via zo'n ambitie ook verbeterpunten en kunnen daar duurzaam op inzetten.”

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede – Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem – Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Ricky Middendorp, directeur van Laaktheater, heeft een missie. Ze grapt dat ze als een Messias klinkt – en hoewel een grapje; ze heeft wel degelijk een visie en voelt zich geroepen die te verspreiden voor het welzijn van de mensheid. “Hoe wij hier bij Laaktheater werken is heel belangrijk, het heeft grote meerwaarde en moet een vaste plek krijgen in de cultuursector.” Laaktheater investeert in de wijk, maakt kunst persoonlijk en zet interpersoonlijke aandacht voorop.

Bij Middendorp viel het initiatief voor de stedelijke regio's vanuit OCW dan ook in goede aarde. “Ik heb me gelijk actief opgesteld bij Den Haag want ik wil aandacht vestigen op onze methode.” Wat Laaktheater doet, hoe persoonsgericht en lokaal het is, hoezeer het gaat om persoonlijke aandacht en tegelijkertijd de grote opbrengst is moeilijk te vertalen naar buiten toe, geeft Middendorp aan. Dus toen de stedelijke regio's werden geïnitieerd zag ze een kans om de verspreiding te versnellen en dat is zeer succesvol gebleken. Den Haag organiseerde de proeftuin Cultuurankers. Laaktheater is een van de voorlopers op het concept. De bedoeling van de Cultuurankers is het bereiken van alle publieksgroepen en als sector actueel, urgent en maatschappelijk betrokken blijven, wat al jaren de visie was van Laaktheater. Binnen het regioprofiel is dit mooi op schrift gezet. Er zijn in Den Haag acht organisaties met de functie Cultuuranker en via het project voor de stedelijke regio's is die werkwijze uitgewisseld met de andere gemeentes in regio Haaglanden.

'Het uitgangspunt is altijd de bewoner en wat die graag wil.'

Maar wat is die visie? “We programmeren niet. We zijn eerder procesbegeleiders; het programma wordt geïnitieerd door bewoners. We hebben een klein budget voor programma en verder de zaal en uren voor techniek en begeleiding. Het uitgangspunt is altijd de bewoner en wat die graag wil.” Bewoners worden dan ook wel gastprogrammeurs genoemd. Gastprogrammeurs hebben in de regel een eigen achterban die ze meebrengen met de programmering.

De programmering moet toegankelijk zijn voor iedereen, in die zin dat het niemand mag uitsluiten (in een Pools programma moet naast de Poolse ook een Nederlandse vertaling beschikbaar zijn zodat iedereen kan aanschuiven). Programmering moet een afspiegeling zijn van de wijk vindt Middendorp – “lange tijd kende het theater vooral een heel homogeen publiek terwijl wij vinden dat theater van en voor iedereen is”.

In het verleden zijn er zo al vele mooie initiatieven opgetuigd. Zo is er de Laakse vrouwenweek, georganiseerd door verschillende bewoners en organisaties in Laak. Deze loopt nu al 5 à 6 jaar en is met de tijd uitgegroeid tot een waar begrip met vorig jaar zelfs een eigen blad, Gâhwe Vràhwe door influensâh en trotse Haagse, Corinne van der Walt. Een magazine met features van eigen Laakse en bekende 'powervrouwen' zoals Khadija Arib en Annemarie van Gaal. Er passeert Hindoestaans cultureel programma de revue. Nu wordt aan een roze week gewerkt (met de lhbtqia+-gemeenschap) en storytelling en spoken word winnen aan populariteit onder de buurtbewoners en krijgen daardoor steeds meer een podium. Ook sluit de organisatie graag aan bij wijkbijeenkomsten, welzijnsorganisaties en andere instellingen waarmee het netwerk van gastprogrammeurs wordt vergroot. Zo wordt de visie verder verspreid.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Haaglanden

Cultuur is voor iedereen

Het jeugdproject Urban Lab met meerdere disciplines wordt uitgebreid middels een samenwerking met het Mauritshuis voor masterclasses en een samenwerking met het Nederlands Dans Theater wordt nu verder uitgediept. Er zijn programma's ontwikkeld voor jong en oud. Voor peuters is er bijvoorbeeld Jong Beginnen en de Seniorengroep vertelt over de kringloop van hun leven in één van de community arts projecten.

'Het heeft goed uitgepakt, we hebben er wat moois van gemaakt.'

Al met al is Ricky blij met hoe het project is uitgepakt. "Het was allemaal kort dag en moest snel opgepakt worden. Maar het heeft goed uitgepakt, we hebben er wat moois van gemaakt. Voor ons als kleinere organisaties had het geld dat we kregen een grote impact en we zijn trots op wat we ermee konden doen."

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

▶ Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Innoveren en experimenteren

“Evolutie heeft geen richting, we leren van onze fouten om zo beter stand te houden in een nieuwe situatie”, aldus Henri Swinkels, van huis uit evolutiebioloog, maar nu directeur-bestuurder van Kunstloc Brabant. “Zo werkt innovatie”, stelt Swinkels, “je moet fouten durven maken om ervan te leren en nieuwe ontdekkingen te doen.” Swinkels was al heel vroeg betrokken bij de plannen voor een stedelijke regio, in eerste instantie in zijn rol als gedeputeerde Leefbaarheid en Cultuur bij de provincie Noord-Brabant.

'In BrabantStad werken we naast de provincie met maar liefst vijf steden, en dat is best een uitdaging.'

Al in die vroege fase maakte hij zich hard voor wat we nu kennen als de stedelijke culturregio's. Vervolgens, bij de uitvoering van het werkplan voor de stedelijke regio, raakte hij weer betrokken maar dan in zijn rol als directeur-bestuurder. “In BrabantStad werken we naast de provincie met maar liefst vijf steden, en dat is best een uitdaging”.

Met de bril van een evolutiebioloog kijken naar de totstandkoming en ontwikkeling van de stedelijke regio's betekent vooral waardering voor het experiment. Het resultaat wint aan kwaliteit en toepasbaarheid als het vorm mag krijgen door er mee te experimenteren en uit te proberen. Je accepteert dan ook dat het niet meteen een tien is. Het mag zich in de praktijk verder ontwikkelen.

Er is dan ook met veel enthousiasme gewerkt aan de totstandkoming van de stedelijke regio BrabantStad. Vanuit alle hoeken. Er was al een bestuurlijk samenwerkingsverband tussen de vijf grote steden (Eindhoven, Den Bosch, Tilburg, Breda, Helmond) en provincie Noord-Brabant waar dankbaar gebruik van is gemaakt. Zo is het project ook gestart: onder leiding van de steden en de provincie. Al snel werd dit uitgebreid met een grote delegatie uit het culturele veld. De samenwerking en gedeelde belangen bleken een vruchtbare bodem voor het gecoördineerd versterken van o.a. cultuureducatie, cultuurparticipatie, talentontwikkeling,

publiekswerking, internationalisering en het ontwikkelen van een gezamenlijk beeld van de regionale culturele infrastructuur.

Wel is er een spanningsveld als het aankomt op gelijkgestemdheid in de regio BrabantStad. De vijf grote steden hebben namelijk ook allemaal eengrote eigenheid en staan voor hun identiteit. Dit levert soms wrijving op, maar wrijving geeft ook glans. De kenmerkende diversiteit van de regio wordt door de provincie en de afzonderlijke steden ook gewaardeerd. Zo worden de verschillen behandeld, ze worden gezien als complementair in plaats van tegenstrijdig. Terwijl Den Bosch, net als Breda, met de oude stadskern en het vele erfgoed over een bepaalde aantrekkingskracht beschikken, is Eindhoven juist erg modern met als terugkerend thema design. En Tilburg staat bol van de broedplaatsen – een makersstad met een rauw randje. Het regioprofiel BrabantStad heet niet voor niets “Brabant maakt het”. De vele broedplaatsen bieden de ruimte om te experimenteren en blijken een voedingsbodem voor echte vernieuwing.

Maar overkoepelend zijn er wel degelijk overeenkomsten naast de diversiteit in de gehele regio: het makersklimaat en de relatieve luwte die het culturele veld tekent. Makers voelen zich vrijer om te experimenteren, er zijn geen verstikkende normen of verwachtingen waaraan ze moeten

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Culturregio Zuid

voldoen. Die luwte betekent wel dat de stap naar de professionele praktijk moeilijker is. Er is namelijk een gebrek aan regionale opdrachtgevers – die bevinden zich toch veelal in de Randstad. En er is onbekendheid bij potentiële opdrachtgevers in Brabant met het Brabantse aanbod.

Het ontwikkelen aan opdrachtgevers is dan ook één van de belangrijke ontwikkelpunten voor de regio: “hoe zorgen we dat we die keten compleet maken *binnen* BrabantStad?” Ook gaat er aandacht uit naar de publieksmarketing want er blijkt zich een bijzonder fenomeen voor te doen: Brabanders blijven voor het consumeren van cultuur vaak niet in Brabant. Wel trekt een stadskern de gemeenten om een stad heen en de stad zelf aan als het gaat om evenementen en culturele producten – maar mensen uit andere delen van Brabant niet. Mensen uit de regio Tilburg bijvoorbeeld, die buiten Tilburg cultuur gaan snuiven, gaan in de regel naar de Randstad, niet naar een andere Brabantse stad. Dus is de vraag: hoe kunnen we aanbod voor Brabanders maken? Er wordt daarvoor meer geluisterd naar het publiek uit de wijken, waardoor aanbod aangepast op de vraag vanuit het lokale een grotere plek in begint te nemen in het aanbod. Als voorbeeld wordt het gezelschap Het Zuidelijk Toneel genoemd, zij kijken actiever naar wat er speelt in de Brabantse samenleving, zoals met de podcast ‘de wereld van Jan de Man’.

‘voortgang is niet altijd simpel, soms ga je vijf stappen vooruit en moet je toch weer twee achteruit. Dat het toch aangegaan is, met lef, dat is geweldig.’

Vrijheid, innovatie, experimenteren en bevoegenheid blijken de bepalende factoren te zijn in het wordingsproces van de stedelijke cultuurregio BrabantStad. Daarmee is noodzakelijkerwijs veel vertrouwen vanuit het bestuurlijk ambtelijk apparaat nodig geweest. Dat is dan ook wat Swinkels zegt het meest te waarderen. “Het was ook voor de BrabantStad-partners een experiment. Dat niet alles meteen helemaal goed gaat hoort erbij, is deel van het leerproces – voortgang is niet altijd simpel, soms ga je vijf stappen vooruit en moet je toch weer twee achteruit. Dat het toch aangegaan is, met lef, dat is geweldig.”

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Een stevige plek voor cultuur aan de bestuurlijke tafel

Als geboren Zeeuw weet Geert van Maanen (voor zijn pensioen topambtenaar en vijftien jaar lang secretaris-generaal voor drie verschillende ministeries en nu pensionado en voorzitter van de Cultural Board Zeeland) maar al te goed de beperkingen én kracht van de provincie. “Het is een lastige provincie”. Het is één van de dunst bevolkte provincies van Nederland en zelfs de kleinste als het gaat om inwoneraantal. Het heeft hier en daar krimp, leegstand, een tekort aan hoogopgeleid personeel en verhoudingsgewijs weinig ambtenaren. Aan de ander kant tref je er pareltjes aan qua natuurgebied, vele kilometers kustgebied, aantrekkingskracht voor toeristen en de rijke Zeeuwse culinaire cultuur (mossels!). Bovendien geeft de ligging tussen Rijnmond en Vlaanderen het een unieke strategische plek voor samenwerking buiten de regio en zelfs landsgrenzen waar graag gebruik van wordt gemaakt.

Dit zijn allemaal, juist ook de ontwikkelpunten, vruchtbare gebieden met ruimte voor vernieuwing en innovatie. Vanuit de culturele sector kwam dan ook een impuls om een adviesorgaan op te richten. De enige van zijn soort in Nederland. De Cultural Board kwam tot stand op initiatief van de sector en ontving snel lovende bijstand van de provincie en speciaal van gedeputeerde Anita Pijpelink. Over Pijpelink dan ook niets dan lof van Van Maanen; “zeer enthousiaste gedeputeerde, welwillend en hardwerkend”.

'Ik wil een stevige plek creëren voor cultuur aan de bestuurlijke tafel en ik wil cultuur hoger op de bestuurlijke agenda krijgen in Nederland.'

Dat Van Maanen werd aangetrokken als voorzitter was niet voor niks, niet alleen is zijn indrukwekkende cv een aanwinst voor de sector op bestuurlijk niveau, ook strookt zijn persoonlijke drive volledig met de ambitie van de Cultural Board: “ik wil een stevige plek creëren voor cultuur aan de bestuurlijke tafel en ik wil cultuur hoger op de bestuurlijke agenda krijgen in Nederland”. De Cultural Board moet dan ook niet worden gezien als puur een adviesorgaan of een branchevereniging van de sector, de doelstelling is bestuurlijk. De Board heeft vaste leden en adviseurs.

“Je moet de bijdrage van adviseurs zien als het gezondheidsraad-model: als er advies moet worden ingewonnen over een specifiek onderwerp worden experts op dat gebied aangetrokken en gehoord. Dat is een heel flexibel model waar effectief gebruik kan worden gemaakt van de expertise van externen.”

De feite is het verband tussen de stedelijke regio en de Cultural Board een indirecte. De stedelijke regio is namelijk een samenwerkingsverband tussen de dertien gemeenten en de provincie. De Cultural Board houdt zich meer bezig met strategische vraagstukken over cultuur in maatschappelijk verband, dat overspant de stedelijke regio enigszins. Maar er is wel veel wederzijdse energie als het gaat om de culturele sector en infrastructuur. De Cultural Board is ook aanjager van de sector. Zo herkent Van Maanen dat de dertien gemeenten zichzelf op cultureel gebied nogal zijn ontstegen, de belangen zijn meer gaan liggen bij het solidaire dan bij het individuele. En, hoewel zijn perspectief in de regel een bestuurlijke is, wil hij ook wel eens adviseren op een concreter niveau. Zo was er de vraag wat te doen met een leegstaande hele grote oude machinefabriek in Vlissingen. Van Maanens suggestie voor een multifunctioneel centrum wist hij te combineren met het advies om er ook over in gesprek te gaan met Tilburg, Leiden of zelfs over de landsgrenzen met Gent. Daar hebben deze steden grote successen geboekt met dergelijke centra.

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Zeeland

Een stevige plek voor cultuur aan de bestuurlijke tafel

Wat betreft de grensoverstijgende samenwerking en initiatieven ziet Van Maanen ook nadrukkelijk een rol weggelegd voor de stedelijke regio's en OCW. Er liggen daar veel kansen. "Zo'n samenwerkingsverband over de grens moet een plek krijgen in de overwegingen van OCW omdat dergelijke samenwerkingen grensoverschrijdende verdragsmatige consequenties dragen. Ik nodig het ministerie dan ook graag uit om, met ons samen, met Vlaanderen om tafel te gaan zitten."

'Ik pleit er nadrukkelijk voor dat in die regiodeals een plekje komt voor cultuur.'

Ten slotte geeft Van Maanen nog een suggestie voor het ministerie: "In het coalitieakkoord staat ook dat er regiodeals komen, daar is geld voor opzij gezet. Ik pleit er nadrukkelijk voor dat in die regiodeals een plekje komt voor cultuur en ik vermoed dat het ministerie dat ook een goed idee vindt."

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Hoe maken we onze cultuur?

“Het begint bij het kleine authentieke van jezelf”, licht Guido Franken toe, directeur/bestuurder van filmhub CineSud. Franken vindt het stimuleren van lokale makers en verhalen belangrijk. “Ik ben al lang gefascineerd door afwijkende verhalen, verhalen die iets anders vertellen dan de gemiddelde Hollywoodfilm.” Hollywoodfilms en zelfs de Nederlandse filmsector, zijn niet altijd even representatief als het gaat om Nederlandse verhalen. Als het gaat om verhalen over en van de mensen buiten de Randstad is er een blinde vlek in ons filmlandschap. Franken wil het vertellen van die verhalen faciliteren zodat ze in de hele samenleving ingebed worden. “Ik wil niet dat het overkomt alsof het me gaat om de tegenstelling Randstad versus regio, ik ben geen voorstander van die fragmentatie. Regio is sowieso een vreemde term. Het gaat erom dat het perspectief uit en van de Randstad aangevuld wordt met het perspectief uit andere delen van het land. Het moet een verrijking zijn en de wisselwerking tussen beide zorgt idealiter juist voor kwaliteitsverhoging en -verdieping.”

Met die ambitie kwam CineSud in 2012 tot stand met Franken aan het roer. In Heerlen gevestigd beschrijft CineSud zichzelf als “een filmhub voor talent en industry professionals in het hart van Nederland, België en Duitsland”. Hoewel niet exclusief voor nieuwe makers is er veel focus op talentontwikkeling binnen CineSud. Zo is er een broedplaats en een coachingstraject voor nieuwe makers waar gebruik kan worden gemaakt van voorzieningen in onder meer een Shorts Lab, een Feature Lab en programma’s als Film Talents to Cannes. Maar ook meer gevestigde makers kunnen hun hart ophalen, bij initiatieven zoals de CineSuds festivals die twee keer per jaar plaatsvinden, de nabije grens met Duitsland en België en de daaruit voortvloeiende internationale samenwerkingen, het regionale filmfonds en een vruchtbaar netwerk dat actief verbindingen legt met netwerken van elders. De effectieve infrastructuur van educatie, talentontwikkeling en productie tot vertoning betekent in feite dat alles voorhanden is voor makers van elk niveau en elk genre binnen film – maar dan regionaal, met een (inter)nationale impact. Bovendien worden consumenten van film geenszins vergeten; zo lanceerde CineSud onder meer een video-on-demand platform voor korte films van over de hele wereld.

‘Volgens mij ontstaat er een overstijgend denken bij het samenbrengen van gemeentes, beleid en de culturele sector.’

Het was dan ook niet moeilijk in te denken dat voor de Stedelijke Cultuurregio Zuid een proeftuin zou worden opgericht rondom audiovisuele kunst, dat is geworden: “Film: Moving On”. Deze proeftuin creëert ontwikkel- en productieplekken buiten de Randstad, zoals het Nederlands Film Fonds het voorstelde, en stimuleert daarnaast “mediawijsheid en filmeducatie zoals gevraagd door de Raad voor Cultuur”. Dat deze structuur bottom-up tot stand is gekomen was een verrassing voor beleidsmakers en is inspirerend gebleken. Er wordt in het regioprofiel zelfs gesteld dat de samenwerking in het veld de inspiratie was voor de bestuursmatige samenwerking in de stedelijke cultuurregio. De grootste winst van de proeftuin en het project van de stedelijke regio’s is volgens Franken de samenwerking; “we hebben gemerkt dat we samen met de lokale overheden dingen kunnen opbouwen. Volgens mij ontstaat er een overstijgend denken bij het samenbrengen van gemeentes, beleid en de culturele sector”. Ook nationaal heeft de Proeftuin ervoor gezorgd dat CineSud haar kennis en ervaring heeft kunnen verspreiden. Dit heeft

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Hoe maken we onze cultuur?

inmiddels geleid tot de oprichting van het netwerk Screen Talent NL, waarin talent- en productiehubs uit heel Nederland zijn verenigd en zich gezamenlijk inzetten voor hetzelfde doel: lokale makers en verhalen naar een groot publiek brengen en de toegankelijkheid van de filminfrastructuur in Nederland verbreden en verdiepen.

Ook buiten de directe omgeving is CineSud zodoende een bron van inspiratie. De samenwerkingen over de landsgrenzen – onder meer in het Screen Talent Europe-netwerk, met het filmfestival van Cannes en partners in de buurlanden - en de samenwerking met andere regio's zoals Noord-Brabant, Zeeland en Friesland zijn hier mooie voorbeelden van. "Onze regio's vertonen belangrijke overeenkomsten waardoor onze methode en werkwijze makkelijk vertaald kan worden. We hebben dezelfde cultureel-economische uitdagingen zoals vergrijzing, want veel jonge mensen trekken naar de Randstad, en er wonen veel mensen buiten de grote steden wat speciale aandacht vraagt van de culturele infrastructuur.

' Experiment en fouten mogen maken zijn belangrijke USP's in onze regio's.'

Zowel fysiek als mentaal moet je de ruimte die er is kunnen blijven benutten en stimuleren. Experiment en fouten mogen maken zijn belangrijke USP's in onze regio's. Ook *maak* je je cultuur anders, wij moeten mensen anders benaderen – dat kenmerkt onze regio ook."

Voor de duurzame ontwikkeling van de sector is volgens Franken investering nodig vanuit de stedelijke regio's en idealiter natuurlijk ook vanuit de nationale fondsen en overheid. "Naast alle intrinsieke waarde van cultuur, kunnen cultuur en de creatieve sector ook een interessante economische incentive zijn voor regio's als de onze, ik zie het dan ook meer als *investeren* dan als *subsidieren*. Op het moment dat het ons samen met de overheid lukt om een voedingsbodemp te creëren voor makers, dan zorgt dat onder andere ook voor toerisme en voor het binden van de lokale bevolking waardoor de betrokkenheid en eigenwaarde groeit. Als er wordt geïnvesteerd in cultuur – en in dit geval film - is dat voor de hele regio van toegevoegde waarde."

We the North

Zwolle

Flevoland

Twente

Metropoolregio Amsterdam

Utrecht

Stedendriehoek

Ede - Wageningen

Leiden

Rotterdam en regio

025 Arnhem - Nijmegen

Haaglanden

BrabantStad

Zeeland

Stedelijke Cultuurregio Zuid

Stedelijke cultuurregio's

Colofon

Portretten: Ronald Nijboer en Mensje van Puffelen

Opmaak: Danielle Roosenstein

Portretten van de stedelijke cultuurregio's
DSP-groep - April 2022

DSP